

KATJA STARING & NIENKE PLANTINGA

IEDEREEN
KAN

AVON
TUURLIJK
TUINIE
REN

BRENG LEVEN IN JE TUIN!

KNNV Uitgeverij

INHOUDSOPGAVE

INHOUD 2

INLEIDING 5

1. VIJF ELEMENTEN 20

BODEM 22

BOOM 44

HEESTER & HAAG 58

PLANT 66

WATER 88

2. AVONTUURLIJK TUINPLAN 98

BASIS 100

DROMEN & WENSEN 106

INRICHTING 112

VORM & KLEUR 124

DIEREN 134

JOUW DOMEIN 144

3. SAAIE TUINEN 166

4. JAARKALENDER 176

ZO KUN JE

AVONTUURLIJK TUINIEREN	178
FEBRUARI/MAART	182
APRIL/MEI	183
JUNI/JULI/AUGUSTUS	186
SEPTEMBER/OKTOBER/ NOVEMBER	190
DECEMBER/JANUARI	194
TOOLBOX	198
ONGENODE GASTEN	204

NAWOORD 237

BRONNEN 238

REGISTER 242

COLOFON 248

5. PLANTENLIJSTJES 212

De Tuinavonturiers

Wij ontmoetten elkaar op een zonnige februaridag in 2018 tijdens een workshop over groen en architectuur in Friesland. Later vergezelden we elkaar op een autoritje naar een tuin waar we allebei inspiratie wilden opdoen. En tijdens die rit ontstond het idee voor een gezamenlijk boek. Want we hebben allebei missies, en die raken aan elkaar. Nienke wil natuurlijke tuinen ontwerpen voor haar klanten, met veel groen en weinig steen. Katja wil mensen inspireren meer natuur in hun leven toe te laten.

Katja: “Mijn eerste tuinbeleving is de tuin van mijn ouderlijk huis in een Brabants dorp. Er stond een oude perenboom met een schommel. Er was een kippenhok en er groeiden rode bessen en aardbeien om van te snoepen. Ook herinner ik me een plant die eigenaardig rook. Nu weet ik dat dit oregano moet zijn geweest, een geur die me al-

tijd is bijgebleven. Later claimde ik een eigen strookje grond, waar ik experimenteerde met paprikazaadjes. Ik vond het een wonder dat daar een plant uitgroeide en daar zowaar een paprika aan kwam. Ook kon ik uren gebogen zitten over een mierennest. De kleine beestjes die de suiker- en broodkorrels van ons ontbijt hun hol binnensleepten, fascinerend vond ik ze. Met mijn broer begroef ik dode vogels, waarvoor we een grafje ontwierpen met kiezelstenen en takjes. De tuin was voor mij een ware ontdekkingsplek.

Inmiddels woon ik met mijn man in een Drentse woonboerderij, met weer een perenboom in de tuin. En uiteraard staat er oregano in de kruidentuin. Ik ben publicist geworden, wat ik als kind al wilde. Maar de natuur is altijd aanwezig gebleven in mijn leven. Ik vind er rust en inspiratie, en fotografeer me er wild. Ik begon dagelijks plaatjes op Instagram te plaatsen @DailyGreenspiration, waarmee mijn natuurliefde pas echt vlam vatte.

Vandaag de dag is mijn missie mensen met mijn publicaties te inspireren om meer natuur in hun leven te brengen. Door eropuit te gaan; fietsend, wandelend, kijkend, ruikend, luisterend. Maar ook door de natuur dicht bij hun

Katja (links) en Nienke (rechts).

Avontuurlijk tuinieren

In de meeste tuinen ontbreekt al het avontuur. Mensen lijken bang voor weelderig groeiend groen, dus leggen ze grind en tegels neer en timmeren ze kapschuren, tuinhuizen en schuttingen. 'Het verlengen van je woonkamer' heet dat in interieurbladen. Hier en daar staat nog wel een praktische plant, in de vorm van een enkele hortensia, een graspluim of lavendel in een betonbak, en klimop tegen gaas als groene wand. In andere, wat groenere tuinen vecht de eigenaar vaak verbeten tegen de natuur: onkruid, mollen, muizen, wespen: ze worden bestreden met schoffels, klemmen, gif en opruimingsdiensten. Het gazon wordt gemaaid, bemest en ontmost voor een strak resultaat. Tuinieren lijkt zo een plicht, een gevecht, of zelfs wedstrijd.

Wij pleiten voor een nieuw soort tuinieren. Wij gaan voor 'het verlengen van de natuur tot aan je drempel'. En dát juist met weinig onderhoud, maar met veel liefde en begrip voor het hele ecosysteem dat plant, dier en mens verbindt. Zonder plicht, maar met veel vrijheid voor experiment, voor het ontdekken van al het leven in je tuin, voor avontuur.

Gaandeweg zul je vaker in je tuin willen zijn, ook buiten het zonseizoen. Om te zaaien, te plukken, te snoeien. Maar het liefst: om ademloos te bewonderen

en te genieten. Om verliefd te worden en te blijven op je eigen stukje grond.

Onze toekomstdroom is dat iedereen van zijn tuin zo'n avontuurlijk natuurgebiedje maakt. Zo leggen we vanzelf samen één mega-natuurgebied aan, waar we zoogdieren en insecten en bodemleven een kans geven.

Waarom vinden wij dit belangrijk? Uit respect voor de natuur. En omdat het hoog tijd is, en de tijd rijp is.

Hete tijden

Hoe komt het dat avontuurlijk tuinieren in samenhang met de natuur juist nu belangrijk is? Omdat er van alles gaande is in de wereld.

Temperatuurstijging

We krijgen te maken met langere, hetere periodes. Dat lijkt fijn, maar het zal veel planten en dieren schaden. Daarnaast gaat het vaker hevig regenen, met zoveel neerslag in één bui, dat

het water niet snel genoeg weg kan stromen. Verder krijgen we last van zilt water dat vanuit zee de grond binnendringt. Zoet water wordt schaars.

★ **ACTIES**

Regenton plaatsen. Zuinig zijn met kraanwater en dus niet te overdadig sproeien. Dichte bestrating uit je tuin halen zodat water makkelijker wegstroomt. Veel planten neerzetten die water opzuigen.

Massale sterfte van insecten en verdwijnen van vogels

De afgelopen decennia zijn er dramatisch veel insectsoorten voorgoed verdwenen door toedoen van de menselijk handelen, bijvoorbeeld door gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, grootschalige landbouw en monocultuur en de uitstoot van stikstof. Insecten zijn belangrijk voor de bestuiving en dus voor het voortbestaan van gewassen. Wat wil dat zeggen over ons eten, als zij uitsterven?

★ **ACTIES**

Planten neerzetten die insecten voedsel, nestelruimte en beschutting bieden. Gif, kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen vermijden.

Ontbossing en massaproductie

De wereld wordt in een flink tempo ontbost en verknald voor de massale verbouw en productie van voedsel en koopwaar, voor onze welvaart. Dat gaat

gepaard met veel machinerie, chemie en onduidelijke middelen.

★ **ACTIES**

Minder afval veroorzaken. Minder welvaartsgoederen kopen. Minder vlees en zuivel eten. Minder autorijden en vaker carpoolen of fietsen. Kleiner gaan wonen. Ook kun je hergebruiken, minimaliseren, spullen delen, of vaker thuis werken.

Voedselvaagheid

We raken de zeggenschap over ons voedsel kwijt. Welke bestrijdings- en conserveringsmiddelen worden gebruikt? Waar wordt het helemaal vandaan getransporteerd? Welke gemeenschappen en dieren lijden er onder de productie? Hoeveel popmiddelen worden toegevoegd? Welke voedingsstoffen zitten er nog in? Het is onduidelijk.

★ **ACTIES**

Eigen voedsel of bloemen telen. Bioproducten, seizoensgroenten en lokale producten kopen. Minder vlees en zuivel eten. Alleen biologische middelen gebruiken.

Voer actie vanuit je eigen tuin!

En op ál deze fronten kun je via je eigen tuin actie ondernemen. Zowel op het gebied van klimaat, insecten, afval, als van voedsel. *Save the world* door op je eigen 'postzegel' te beginnen. Word een tuinavonturier!

Jaarrond tuinieren

Stel je je tuin voor: in het voorjaar bloeit het gele speenkruid rond je vijver en de paarse hondsdrif in de hoeken van je gazon. Hier en daar duikt een vrolijke paardenbloem op en een eerste vlinder hoopt van de een naar de ander. Bijen zoemen, libellen scheren door de lucht, vogels zingen en je kat sluipt, op zoek naar een spannend moment om nog een restje jachtinstinct te tonen.

In de zomer kun je snoepen van frambozen en bessen, bloemen plukken en pesto maken van planten die je tot voor kort onkruid noemde.

In de herfst is je tuin een kleurenfeest en pluk je appels, bloemen en noten. In de winter zorgen de silhouetten van bomen en planten voor een mooi decor.

Meeleven, doen en laten

Het zou geweldig zijn, dat je gniffelt als je merkt dat een muis vannacht aan je fruit heeft geknaagd op zoek naar verse vitamines. Dat je lacht als een mol je border heeft omgeploegd op zoek naar een partner. Dat dikke rupsen je Oost-Indische kers hebben aangevreten om zich straks te kunnen ontpoppen tot koolwitjes. Want in een avontuurlijke tuin maak je dat mee. En laat je het gaan. Je spant indien nodig kippengaas om je jonge fruitboom te beschermen tegen wildvraat, en je hoopt dat de aangevreten plant zich herstelt. En de planten die door de mol zijn omgestoten, misschien redden ze zich nog wel als je ze de komende dagen extra aandacht geeft. Die dieren komen in jouw natuurgebied omdat ze erbij horen, en omdat ze zich er thuis voelen. Ze zijn een compliment.

Door goed te zorgen voor je tuin en het leven erin, zorg je goed voor jezelf. Met avontuurlijk tuinieren maak je een aangename plek bij je huis. Waar je juicht als een koolmees jouw tuin uitkiest om te nestelen, of als de dagpauwoog in het voorjaar dartelt op de door jou geplante ijzerhard.

Je beleeft het mini-ecosysteem dat jouw tuin is. Alles is met elkaar verbonden. De bodem die jij voedt, die voedt weer de planten, hieruit halen de bijen het stuifmeel en bevruchten zo je fruitboom, zodat jij dit najaar je gezonde fruit kunt plukken.

Dan merk je hoeveel moeite de natuur moet doen om een appel voort te brengen en hoe kwetsbaar het systeem is als een schakel wegvalt. Daar een bijdrage aan leveren voelt goed, want je voelt je onderdeel van het grotere, groene geheel.

Laat gaan

Als je een gezin met jonge of puberende kinderen hebt, heb je wel wat beters te doen dan dagelijks fanatiek tuinieren. Als je een drukke baan hebt ook. En als je wat ouder wordt ook. Je hebt van die enorm toegewijde tuiniers die het liefst de hele dag in de tuin aan het wieden, planten, zaaien, stekken zijn. Wijzelf kunnen er ook wat van, wij zijn dagelijks actief in onze eigen of andermans tuin. Maar een tuin is vooral om van te genieten en niet om alle uren van de dag in bezig te zijn om het allemaal op

**DE VIJF
ELEMENTEN
VAN EEN
AVONTUUR-
LIJKE TUIN**

Loop eens door een bos. Je ziet bomen, struiken, hoge planten, lage planten en de bodem, met allerlei oude blaadjes en takjes. Ook slingeren er nog wat klimplanten doorheen. Er is een vennetje of een sloot. Een bochtig pad voert naar een open veld met wilde bloemen. Alles vloeit in elkaar over.

Een tuin is zo'n stukje natuur aan huis. En als je er een avontuurlijke tuin van wilt maken, dan heb je ook zulke vloeiende lagen nodig, want daarin voelt allerlei leven zich thuis. Zelfs een kleine tuin kan dit 'natuur-gevoel' krijgen.

Als je van je tuin je eigen mini-natuurgebied maakt, komen er allerlei wezens van profiteren. Vogels maken hun nest en komen smikkelen van besjes, kevers en rupsen. En ze laten poep met zaadjes vallen - voor je het weet heb je er een struik bij. Bijen en vlinders halen nectar, egels snuffelen rond om een slak op te knagen en ergens in de diepte woelen wormen de grond om, waarmee ze zorgen voor een gezond bodemklimaat.

Daarnaast is er in een avontuurlijke tuin ruimte voor jou, om te ontdekken, te genieten en tot rust te komen. We laten je aan de hand van vijf elementen zien hoe je meer avontuur in je tuin brengt: met bodem, boom, haag & heesters, plant, en water.

AVONTUURLIJK ELEMENT

BOOM

Allure & karakter

Denk eens aan de eerste boom in je leven. Kun je hem je herinneren? Wat weet je nog?

Een boom kan zoveel betekenis geven. Het is een grote plant met een dikke stam, met een bijzondere statuur. Een boom staat kloek op z'n plek, als een hoeder, als een wachter. Een boom, dat is bijna iemand, een karakter.

Kinderen klimmen erin, schommelen eraan, verstoppen zich erachter. Vogels zitten erin te zingen of bouwen er hun nest. Een specht timmert op de stam om te zorgen dat er een insect tevoorschijn komt. De spin weeft zijn web tussen de takken. Een colonne rupsen of mieren marcheert over de bast onderweg naar een belangrijke missie. En jij, jij zit op een zonnige dag in de schaduw van de takken, of plukt misschien wel appels voor je taart of verse appelmoes.

Een avontuurlijke tuin heeft liefst een boom. Minimaal één boom of hoge struik maakt je tuin meteen een stuk spannender.

Een boom is op zichzelf een heel ecosysteem, een gastheer voor ander leven. De bladeren die ze in de herfst laten vallen, voeden de bodem en boomwortels houden de grond bijeen.

Hun bladeren geven zuurstof af dat wij kunnen inademen. Ze nemen schadelijke CO₂ (koolstofdioxide) op en zuiveren de lucht. Op de bast groeien mossen en er slingert misschien wel een klimplant in omhoog.

Verder geven bomen een tuin allure. Er ontstaat diepte en hoogte, een boom is het dak van je tuin, een boom brengt beslotenheid en beschutting. Het is een natuurlijke parasol, want hij geeft schaduw, wat tevens een andere biotoop van de plek eronder maakt.

Daarnaast is een boom een blikvanger, elk seizoen geeft hij een ander aanzicht.

Een boom is een verhoude plant met een stam en een kroon. Sommige bomen kunnen 100 jaar of ouder worden. Er zijn loofbomen en naaldbomen.

Ook kunnen bomen – en ook struiken – geluidsoverlast van bijvoorbeeld een drukke weg dimmen.

Wat voor boom?

Voor je tuinontwerp is een boom de gezichts- en sfeerbepaler. Heb je een kleine tuin, houd struiken en bomen dan klein door te snoeien, om licht en lucht over te houden.

Kies een ‘vierseizoenenboom’, een boom of grote struik die het hele jaar door plezier geeft. Let dan op:

- Voorjaar: vers groen blad, bloesem.
- Zomer: vol bladerdek.
- Herfst: bladkleur en eventueel vruchten of zaden.
- Winter: mooi silhouet, kleur van de bast.

Een boom die blad verliest, laat licht door in de winter, en biedt in de zomer schaduw. Een dakgeleide plataan kan bijvoorbeeld een uitkomst zijn op het zuiden om felle zon uit je huis weg te houden en juist in de winterperiode licht in je huis te laten. Een groenblijver is fijn als je in de winter ook graag op groen uitkijkt.

Wil je weten welke bomen je kunt kiezen voor jouw tuin, kijk dan op pagina 214 e.v.

WAT EEN BOOM VOOR JE DOET

- Beschermt tegen wind, (slag)regen, te felle zon, vorst en (fijn)stof.
- Verankert met wortels de bodem.
- Legt koolstof vast: belangrijk in verband met de opwarming van de aarde.
- Buffert water na een regenbui, waar ook de ondergroei van profiteert.
- Verhoogt de biodiversiteit, want biedt plek aan vogels en insecten.
- Zorgt voor een betere bodemkwaliteit. Boomwortels halen in samenwerking met schimmels (mycorrhiza) vocht en voeding uit de diepere bodemlagen, waar kruidachtige gewassen niet bij kunnen.
- Zorgt voor goede temperatuur- en vochtregulering in de directe omgeving: de kroon van een volwassen boom bevat een voetbalveld aan groenoppervlak.
- Levert vaak vruchten of zaden.
- Maakt je tuin aantrekkelijk voor allerlei leven en is aangenaam om naar te kijken.

Ook handig: aan een boom kun je een vogelhuisje ophangen.

★ TIP

In een kleinere tuin kun je kiezen voor een laagstamfruitboom of een leiboom (langs een muur of als scheidingswand), een klimplant tegen een gevel, of een boompje in een kuip.

Geen of weinig ruimte voor een boom of struik?

Lukt het niet om een boom of struik in te passen? Kies dan voor een klimplant.

Laat een pergola, paal, hek, rek of schutting begroeien met een klimroos, clematis, druif of blauwereggen. Het wordt extra spannend als je twee of meer klimmers door elkaar laat groeien. Je kunt natuurlijk ook een boom én klimmers neerzetten.

Ook een optie is om een wand te maken met twee palen. Daartussen bevestig je bouwstaalmaat (een metalen raster), grof gaas of een Frans kastanjehouten schapenhek. Of bind een paar grote takken of stokken tot een smalle wigwam. Planten kunnen daar mooi doorheen klimmen.

★ TIP

Heb je al een boom? Zoek dan op wat voor type het is en kom er zoveel mogelijk over te weten.

Kun je maar één boom kwijt, kies dan voor een 'pronkjuweel'. Bijvoorbeeld een boom die kleur geeft door het jaar heen: het blad, de vruchten of de stam zelf. Sommige bomen hebben in de winter een rode stamkleur zoals de prunus en kornoelje, of een witte bast zoals de berk.

Je hebt groenblijvende bomen die je beschutting en privacy geven en een mooie nestplaats voor vogels creëren. Denk aan een hulst, taxus of grove den.

AVONTUUR- LIJK TUINPLAN

Door elk van de vijf elementen uit het voorgaande hoofdstuk toe te voegen aan je tuin, voeg je een extra laag 'leven' toe. En met deze lagen kun je je eigen avontuurlijke tuinontwerp maken, zodat je tuin ook voor jou gaat leven. Dat ontwerp lopen we door in zes stappen.

Garden

AVONTUURLIJK TUINPLAN

BASIS

Stap 1

Je eigen tuin hebben is heerlijk. Hoe maak je er helemaal jouw plek van? En hoe geef je de natuur meer kans? Hoe breng je er meer leven in?

Hoe kun je zo'n gezonde, avontuurlijke wereld zelf creëren? Door te doen en te laten. En door mee te leven met de natuur in je tuin. Op je eigen manier.

Een tuin is wat moeilijker in te richten dan een huis. Er zijn zoveel verschillende soorten bomen, struiken en planten. En materialen voor terrassen, afscheidingen en paden. Wij helpen je met kiezen, zowel met doeltreffende tuinplanstappen als met de plantenlijstjes achter in dit boek.

Op excursie

Ga eens op excursie in je eigen tuin. Loop en kijk eens goed rond.

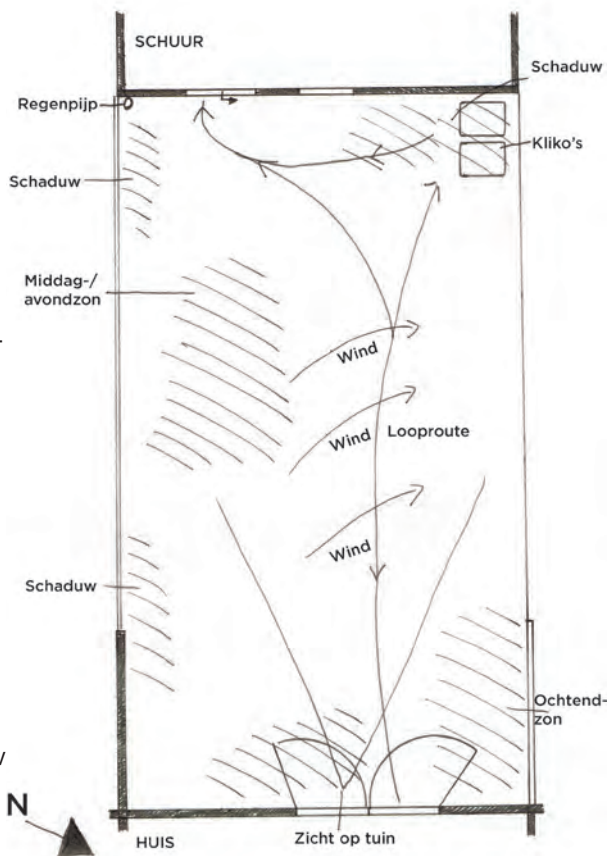
Wat is de stand van de zon op je perceel? Uit welke hoeken waait de wind meestal? Wat is de grondsoort? Welke planten staan er nu?

Bekijk je tuin eens vanuit het perspectief van de vogel die iedere dag langskomt. Waarom komt die naar jouw tuin? Om te snoepen van de aalbessen of insecten, of een worm te scoren uit

de grasmat? Is er een windstil plekje waar hij even van de zon geniet, of een vochtige plek om te drinken. En waar vliegt die vogel daarna heen?

Praktisch gebruik in kaart brengen

Het eerste dat je in kaart kunt brengen is: wat wil ik doen? Ben je fanatiek en wil je iedere dag tuinieren, of laat je de natuur graag meer op zijn beloop? Wil je relaxen of actief gebruikmaken van je tuin?

PLATTEGROND

Teken op een groot stuk papier een plattegrond van je tuin. Zet er de volgende dingen op en bij:

1. Wind en water

Waar is het noorden, zuiden, oosten en westen? 's Zomers komt de wind van zee, uit het westen, in het najaar en winter heb je juist de koude wind uit het noord-oosten. Teken de wind-richtingen op je plattegrond. Kijk waar je water kunt opslaan, in een regenton bijvoorbeeld. Heb je een natte plek in de tuin?

2. Zon en schaduw

In het oosten komt de zon op, dan draait hij naar het zuiden om in het westen onder te gaan. Waar schijnt de zon in je tuin het langst, waar is het vooral zonnig en warm en wat zijn de koelste en donkerste plekken? Houd er rekening mee dat de zon in de zomer hoger staat, dan in het voor- en najaar. Arceer de zonnige plek en de schaduwrijke plek op je plattegrond.

3. Gebruiksruimtes

Geef met kleuren of cirkels aan:

- Schuur, fietsenhok, pergola, dierenverblijf, andere bebouwing.
- Schuttingen en/of heggen.
- Achteruitgang.
- Paden.
- De vaste looproutes (naar schuur, kliko, poort).

- Terras.
- Waar je graag bent en bedenk daarbij waarom je er graag bent.
- Waar water is in je tuin: een regenpijp waar een regenton aan kan, een sloot of vaart aan je tuin, of een goede plek voor een vijver.
- Waar je de was buitenhangt.
- Wat de moeilijke of onhandige hoeken zijn.
- Waar je echt wat wilt veranderen.

4. Zichtlijnen

Wat zijn de plekken in de tuin waar je vanuit huis op kijkt? Want ook als je in de winter binnen zit, is het fijn als er buiten wat te bekijken en te beleven is.

Staan er elementen in je tuin waar je graag naar kijkt en waar je dus zicht op wilt houden of krijgen? Een boom, een beeld, een aardig hoekje of hekje? Vanuit welke plekken zie je dit?

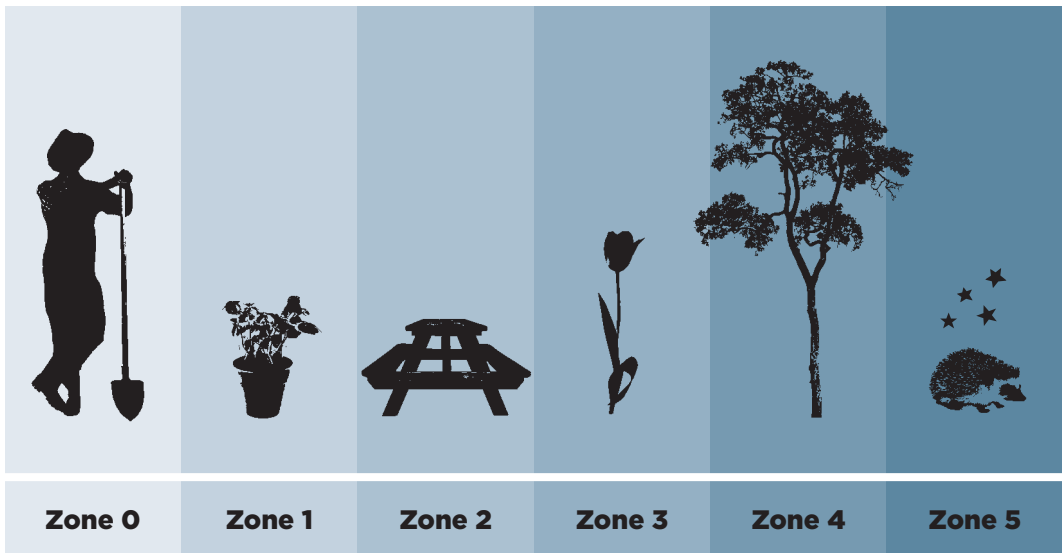
5. Gebruikszones

Jouw tuin maakt onderdeel uit van een groene wereld: de tuinen eromheen, de bomen in de straat, het park in de buurt, de plaats waar je woont, de provincie waar je leeft. Je bent de tuinbaas van een stukje groen in dat grote geheel. Ook jouw tuin is te verdelen in gebruikszones, hoe klein deze ook is.

- In zone 1 loop je meerdere malen per dag. Deze zone krijgt veel aandacht of is druk, omdat er veel actie is. Een goede plek voor je aardbeiplant of tomaten, want dan pluk je daar makkelijk van in het voorbijgaan. Ook je konijn of kippen kun je hier een plek geven.
- In zone 2 kom je hooguit één keer per dag, dat is een mooie plek voor de kruiden of je droogmolen.

- In zone 3 kom je een keer per week, een goede plek voor je klikeo of compostbak, of voor je bessenstruik. Dit is ook de plek voor een vogelhuisje of -voederkast.
- In zone 4 kom je een keer per maand of minder. Hier kun je vaste planten en struiken neerzetten.
- In zone 5 kom je vrijwel nooit, dus dat is de uitgelezen plek voor vlinders om eitjes te leggen of de egel om te nestelen. Dit mag een rommeligere zone zijn, waar de natuur het meest z'n gang kan gaan.

Nog een stap verder in dit concept is zone 0. Dat ben jijzelf en is de manier waarop je naar je tuin kijkt, hoe bewust je met je tuin en het leven erin bezig bent en op welke manier je ruimte

MINDER KLIKO'S

In sommige gemeenten heb je al gauw drie tot vier klike's op je erf: voor papier, plastic, groen en grijs afval. Dan heb je wel even een lelijke unit een plek te geven.

Simpel, maar realiseerbaar, is zorgen voor minder afval, waardoor je een kleinere of geen container meer nodig hebt, of een klike kunt delen met de burens. Als huishouden kun je flinke stappen zetten door te letten op het afval dat je hebt en zelf kunt hergebruiken.

Er is een beweging van mensen die proberen zero waste te leven, wat wil zeggen dat ze nog nauwelijks een zakje afval per jaar weggooien. Dat lukt ze door verpakkingsvrij boodschappen te doen, slimme producten te kopen en anders te kijken naar hun leefstijl. Zij leven volgens het principe:

- refuse (verpakkingen weigeren in de winkel).
- reduce (zelf minderen).
- re-use of recycle (hergebruiken).
- rot (composteren).

Diverse boeken en blogs geven tips over het veroorzaken van minder afval.

maakt voor de natuur om je heen. Hein Drost is tuinman in de Friese botanische tuin De Kruidhof. "Ik houd van tuinieren, maar een deel van mijn voortuin, daar ben ik nog nooit geweest. Het is het mooiste en levendigste stuk. Er staan wat struiken en bomen te verwilderen. Het is echt natuur. Dat houd ik graag zo."

6. Storende elementen

Bijna ieder huishouden in ons land heeft een plek nodig voor de afvalcontainers. Verstop je klike achter een scherm met klimop, of plak er speciale klikostickers op, met bloem- of grasdessin. Ook heb je misschien een fietsenrek, of iets anders in je tuin dat daar nou eenmaal is, of waar je ruimte voor nodig hebt.

7. Omgeving

Mogelijk zijn er factoren buiten je tuin belangrijk. Waar heb je last van inkijk? Of staat er een grote boom bij de burens die schaduw geeft? Misschien grenst je tuin aan een sportpark of schoolplein? Heb je geluidshinder van een vliegveld, snelweg of spoorlijn? Uit welke hoek komt dat?

Verder: heb je nattere, of lagere plekken? Dat zijn ideale plekken voor een vijver of waterelement.

AVONTUURLIJK TUINPLAN

DIEREN

Stap 5

Op safari naar verre oorden? Joh, ga in je tuin op expeditie, want daar leeft van alles. Soms zijn dat dieren die bekend staan als schattig en leuk, zoals vogels en vlinders. Maar er leven ook dieren die we vaak wat minder graag zien, zoals spinnen, slakken, mollen, muizen, mieren en ratten. Toch zijn die allemaal reuze nuttig. En ... ze maken een écht natuurgebied van je tuin.

Speur eens rond. Wat komt die mus hier doen? Waar komen al die mieren vandaan? Zet een nieuwe bril op, of: pak een verrekijker of loop en loop daarmee de tuin door. Ontdek wat er leeft en beweegt. Jouw tuin wordt gebruikt als woonplaats, oogstplek, datingsite, zonneoord of jachtveld. Hoe meer dieren, hoe groter de biodiversiteit. Samen vormen ze een heel netwerk waar de een de ander eet. Ook recyclen ze elkaars 'afval'. Maak van je tuin een plek waar vogels, insecten, vlinders, kikkers, padden en andere dieren zich thuis voelen. En waar je zelf ook nog je

draai vindt. Goed nieuws: daarvoor mag je 'de boel de boel' laten. Het mag minder netjes, en dat betekent ook minder onderhoud. Mooi meegenomen. Zorg voor variatie. Laat patronen en structuren los. Op boerenerven werd vroeger ook gerommeld, er waren wilde weides onder de boomgaard, er groeide onkruid in een hoek en tussen de stenen, de berm werd niet gemaaid.

Een minder opgeruimde tuin is beter voor vogels die willen nestelen, creëert meer schuilplekken voor insecten en amfibieën, biedt plaats voor poppen van vlinders. En dat alles draagt bij tot betere natuurlijke verbindingroutes, waardoor ze zich veilig van de ene plek naar de andere kunnen verplaatsen.

Dieren zijn soms ook oervervelend. Slakken en rupsen eten je planten en mollen woelen je grasmat om. Maar ze maken wél je tuin tot een echte natuurtuin. Ook de veldmuis mag een hapje

nemen van 'jouw' appels of een hazelnootje kraken. Een avontuurlijke tuin deel je met meer levende wezens, en is niet alleen jouw bezit.

Laat maar staan of liggen

Om wat meer leven in de tuin te krijgen, kun je simpelweg van alles laten liggen. Je biedt een plek voor tientallen nuttige dieren en insecten om te schuilen, wonen en voedsel te vinden, of eitjes te leggen als je dit niet of strategisch opruimt:

- Plantenstengels.
- Boomstronken, afgewaaide takken.
- Een oude of afgezaagde boom.
- Stapel stenen of dakpannen.
- Brandnetels en andere kruiden: van belang voor insect- en vlindersoorten, zowel om eitjes op te leggen, van het blad te eten, of nectar en pollen te halen.

Laat je grasveld aan de randen wat meer gaan. Dat strak gemaaid gras mag wat minder. Houd eens een meter afstand tot aan de rand van de haag. Dan is er meer geleidelijke overloop voor allerlei dieren. Laat ook die onkruiden maar staan: de bloemen zijn voeding voor bijen, vlinders en ander grut.

Tot wel 2000 verschillende diersoorten leven van dood hout: kevers, spinnen, kreeftachtigen en duizendpotigen. Ook leven er 1000 soorten paddenstoelen op en 20 soorten mossen.

WINTERKLAAR MAKEN? HOEFT NIET MEER!

Ineke Radstaat houdt zich namens De Vlinderstichting bezig met de communicatie over vlinders. Ze heeft daarnaast sinds een paar jaar een tuin waarin ze uiteraard vlindervriendelijk tuiniert.

“Wil je meer vlinders in je tuin? Dan is het eerste wat ik adviseer: zorg dat je van maart tot en met oktober nectar biedt met gevari-

“LAAT VERWELKTE BLOEMEN STAAN EN BLADEREN LIGGEN. INSECTEN OVERWINTEREN DAARIN.”

eerd bloeiende planten. Verder: leg in de oogsttijd wat parten gesneden biologisch fruit op een schaal, of laat wat valfruit onder je appelboom liggen. Vlinders voeden zich graag met de suikers. Als laatste: help ze de winter door. We hebben hier in Nederland ruim 50 soorten dagvlinders en wel 2000 soorten nachtvlinders. Iedere soort heeft zijn eigen manier van overwinteren. Zodra de dagen korter worden, gaat de dagpauwoog op de kop aan zijn pootjes hangen tussen hout, struiken of in schuurtjes. In elk geval uit

de wind, regen en zon. Als het voorjaar wordt, vliegt hij uit om te paren en daarna sterft hij. Andere vlinders overwinteren als ei, pop of rups. Die verschuilen zich onder bladeren of in oude planten en gaan op de waakvlam, zoals wij dat noemen. Wil je ze deze periode helpen overleven, ruim dan je tuin pas op in het voorjaar als je de eerste vlinders weer ziet. Stop met winterklaar maken. Laat juist de verwelkte bloemen staan. Laat bladeren liggen. Pas in het voorjaar hoef je dat op te ruimen. Dat is even een denkomslag.” 🐦

**PLANTEN-
TOPPERS
VOOR EEN
AVONTUUR-
LIJKE TUIN**

Welke planten kies je voor je avontuurlijke tuin?
We gaven in de vorige hoofdstukken al her en der suggesties voor allerlei bomen en planten. Op de komende pagina's hebben we talloze plantlijstjes verzameld, die je kunnen helpen bij het maken van een keuze voor je tuin.

De lijstjes hadden we nog véél langer kunnen maken, maar zijn bedoeld als inspiratie, om lekker in te snuffelen. Ga erin op zoek naar de ideale planten voor jouw tuin en werk mee aan meer biodiversiteit. Zoek de namen op via internet, kijk of je meer over een plant te weten komt, of deze je bevalt en of hij nog interessante soortgenoten heeft.

Ga mee op avontuur in plantenland!

★ BOMEN

Kleine bijzondere bomen, tot 8 meter

Meidoorn, *Crataegus*

laevigata 'Paul's Scarlet',
mooie rode bloesem,
8 meter.

Lijsterbes, *Sorbus arnoldiana* 'Schouten', fijn
blad, oranjegele bessen,
8 meter.

Hazelaar, *Corylus avellane*
'Pendula', gele katjes,
gekrulde takken,
1,5 meter.

Judasboom, *Cercis canadensis* 'Forest
Pansy', 4 meter.

Pseudoacacia, *Robinia umbraculifera*,
5 meter.

Japane esdoorn,
Acer palmatum
Atropurpureum,
bijzonder rood blad,
brede groei, 4 meter.

Toverhazelaar, *Hamamelis intermedia* 'Diane',
wijnrode bloesem in
winter, 4 meter.

Treurberk, *Betula pendula*
'Purpurea', 8 meter.

Valse judasboom,
Cercis canadensis
'Forest Pansy',
bijzonder rood-bruin
blad, hoogte 6-8 meter,
breedte 8-10 meter, zon,

droge bodem.

Sierappel, *Malus* 'Evereste',
witte bloesem, geel-rode
appeltjes, hoogte
5-7 meter, breedte 4-6
meter, zon, humusrijke
bodem.

Japane acer, *Acer palmatum* 'Fireglow', rood
blad, fijne boom, hoogte
3-5 meter, breedte
2-4 meter, zon/half-
schaduw, humusrijke,
doorlatende bodem.

Kornoelje, *Cornus* 'Mas',
gele bloesem,
rode bessen, hoogte
5-8 meter, breedte
4-6 meter, schaduw en
kustwind.

Tulpenboom, *Magnolia kobus*, witte bloesem
op kale takken, hoogte
6-8 meter, breedte 4-6
meter, zon/halfschaduw,
humusrijke grond.

Krentenboom, *Amelanchier arborea* 'Robin
Hill', witte bloesem,
hoogte 5-8 meter,
breedte 4-6 meter,
roze-rode bessen,
oranje-bruin blad, zon/
schaduw, doorlatende
bodem.

Zwarte vlier, *Sambucus nigra* 'Black beauty', zwart
blad, roze bloesem,
paarse bessen, hoogte
3-5 meter, breedte 2-4

Lijsterbes.

Tulpenboom.

Sierappel.

meter, zon/schaduw,
humusrijke grond.

Middelgrote bijzondere bomen, tot 15 meter

Let op de uiteindelijke hoogte en breedte. Wat past goed binnen jouw perceelgrenzen? Plaats je meerdere bomen bij elkaar, dan zullen ze minder breed groeien.

Plataan, *platanus acerifolia*, dakgeleid (natuurlijke hoogte 30 meter), ideaal als parasol, groot blad, zon/halfschaduw, humusrijke grond.

Ginkgo, *Ginkgo biloba* 'Tremonia', hoogte 10-12 meter, breedte 3-4 meter, groen-geel blad, zon, grijsbruine stam, goed waterdoorlatende bodem.

Wilde Kers, *Prunus avium* 'Plena', 12 meter, witte bloesem, groen-geel blad, roodbruine takken.

Amberboom, *Liquidambar styraciflua*, bladvorm als klimop, vlammeende herfstkleur, 15 meter.

Walnoot, *Juglans cinerea*, langzame

Plataan.

Ginkgo.

Kweepeer.

groeier, 15 meter.

Papiermoerbei, *Broussonetia papyrifera*, grillige boom, oranje-rode vruchten, gele herfstkleur, 10-15 meter.

Statige bomen die echt groot kunnen worden, tot 20 meter

Paardenkastanje, *Aesculus carnea*, rode bloesem, 20 meter.

Zachte berk, *Betula pubescens*, arme grond, 20 meter.

Japanse noteboom, *Ginkgo biloba* 'Tremonia' (mannelijke, zaadloze versie), smalle groeiwijze, 18 meter.

Linde, *Tilia Henryana*, opgaande boom, goede bijenboom, 20 meter.

Tamme kastanje, *Castanea sativa*, eetbare vruchten, 20 meter.

Schietwilg, *Salix alba*, goede bijenboom, 25 meter.

Zwarte Els, *Alnus glutinosa*, vochtige grond, 20 meter.

Valse Christusdoorn, *Gleditsia triacanthos*

Nawoord

“Met omdenken ga je heel anders én een stuk relaxter kijken naar een tuin.”

Tijdens ons schrijven was er elke week wel een item in het nieuws rondom klimaat, insectensterfte, vermindering van de vogelstand, droogte, verwoestiging van onze landbouwgrond, burgers tegen boomkap, ...

En elke keer was dat een bevestiging: ons boek moet er komen. Want met een tuin kun je zoveel verschil maken, hoe groot die ook is.

Met ons boek kan iedere tuinbezitter naar eigen believen bijdragen aan het voorkomen van allerlei issues op het gebied van klimaat, milieu en natuur. Op een positieve manier, met enthousiasme en goede zin. Al pikt ieder er maar een paar dingen uit, dan zijn we met alle tuinbezitters van Nederland goed bezig.

Biodiversiteit is een woord dat voor ons tijdens het schrijven van dit boek écht inhoud heeft gekregen. We hebben door te interviewen, te lezen en te luisteren zoveel nieuwe informatie en inzichten opgedaan. En ook gemerkt dat er te vaak bakerpraatjes de ronde doen over tuinieren en natuur, die niet (meer) gelden anno 2019. En dat je

met omdenken heel anders en een stuk relaxter mag kijken naar een tuin.

Maar ... we merkten ook dat er nog werelden te winnen zijn.

Daarom hebben we heel veel zin in ons volgende boek, waarin we beleidsmakers, planologen, groenvoorzieners, hoveniers, architecten, tuinontwerpers en andere groenexperts meenemen in avontuurlijk tuinieren op grotere schaal.

Nienke en Katja